

Shvez N. R.
Yushkaliuk A. A.
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

BANKING RISK MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF FINANCIAL, ECONOMIC AND POLITICAL INSTABILITY IN UKRAINE

Summary

The article discusses the general issues of definition of the economic category essence «risks», examines the theoretical and practical aspects of the system functioning of risk management in banks. It is revealed that an important element of an effective system of risk management must become an integrated indicator of bank risk, which would take into account the mutual influence of individual risk events on the efficiency of banking institutions. Special attention is paid to the analysis of macro risks on the level of functioning of the banking system of Ukraine in general and the identification of deficiencies in the risk management system of banking institutions in Ukraine at the meso-level.

Keywords: banking system, risk, integrated risk, risk management, risk factors, problems in the banking risk management.

УДК 368.023.1:330.322.3

Шевченко В. І.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СКАДОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Досліджено особливості формування інвестиційної стратегії страхових компаній у розвинутих країнах світу та в Україні. Зроблено висновок, що в розвинутих країнах страхові компанії беруть досить активну участь у функціонуванні ринку капіталу, проте в Україні вони майже не приймають участі в цих процесах. **Ключові слова:** страхування, страховий ринок, інвестиційний портфель, стратегія, фінансовий ринок, цінні папери.

Постановка проблеми. В розвинених країнах (США, Великобританія, Німеччина) і деяких країнах, що розвиваються (Китай, Індія), страхові компанії є лідерами небанківського інституційного інвестування завдяки акумулюванню значних обсягів інвестиційних ресурсів в процесі надання страхових послуг. На частку страхового сектора в розвинених країнах світу припадає більше половини всіх інвестицій, наприклад, у Великобританії ця цифра сягає 53%.

Необхідність інвестування капіталу в дозволені законодавством активи зумовлена самою специфікою страхування, адже страховики зобов'язані здійснити збереження та нагромадження акумульованих коштів протягом тривалого періоду часу. Джерелами інвестиційних ресурсів страховиків є кошти страхових резервів та їх власний капітал, в складі якого основне місце займають статутний капітал і прибуток. Зважена інвестиційна політика страхових компаній виправдовує себе, особливо під час економічної нестабільності. Починаючи з 2008 р., багато банків світу або були націоналізовані державою, або взагалі припинили своє існування, тоді як жодна з великих страхових компаній не зазнала суттєвих втрат.

Як свідчить світовий досвід, інвестиційна діяльність є вагомою складовою операцій, здійснюваних страховими компаніями [1]. З одного боку, вони самі здатні виконувати функції інституціональних інвесторів, мобілізуючи значну частину фінансових коштів юридичних і фізичних осіб та спрямовуючи їх на різні види інвестицій. З іншого боку, за допомогою відповідних інструментів такі компанії здатні забезпечити стимулювання інвестиційної активності через здійснення процедур по страхуванню різних зобов'язань.

Аналіз діяльності українських страховиків на фінансовому ринку свідчить про їх слабкий вплив

на інвестиційний процес в країні. Інвестиційна складова у вітчизняних страховиків не є пріоритетною сферою діяльності на фінансовому ринку. Питома вага загальних активів страхових компаній в ВВП України на початок 2014 р. становила лише 4,6%, тоді як в розвинутих країнах світу цей показник сягає 8–12% [2]. Недостатній розвиток страхування в Україні обмежує інвестиційний потенціал страхових компаній та їх роль в фінансуванні економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість наукових робіт присвячена проблемам формування інвестиційної діяльності страхових компаній. Значний внесок у вивчення цього питання зробили такі дослідники, як В.Д. Базилевич, А.В. Василенко, І.Ю. Герасимова, С.С. Осадець, Р. Пікус [3], І.М. Цуркан [1], С. Черкасова [2] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на певну кількість досліджень, недостатньо уваги приділено такому аспекту, як інвестиційні стратегії страхових компаній країн з розвинутою економікою, що потребує подальших досліджень.

Метою статті є дослідження різноманітних аспектів формування інвестиційної стратегії страховими компаніями розвинутих країн світу та визначення факторів, що обумовлюють слабку ефективність інвестиційної діяльності страхових компаній України.

Виклад основного матеріалу. Страховики є інституціональними інвесторами, які акумулюють значні фінансові ресурси, тому страховий сектор є досить важливим для розвитку економіки будь-якої країни. Принципова відмінність процесу реалізації страхової послуги від аналогічного процесу в інших видах підприємництва полягає в тому, що звичайне підприємство спочатку здійснює певні вкладення в організацію виробництва

товарів (послуг) та отримує оплату від споживачів після того, як послуга вже фактично надана або товар став власністю покупця, тоді як в страхуванні ситуація зворотна. Клієнт фактично авансує страховика, тому що страховий внесок, який представляє для страховальника оплату за страхову послугу, сплачується зазвичай на початку терміну дії договору страхування. Реалізація ж страхової послуги з боку страховика може здійснюватися протягом тривалого часу.

Зазначена особливість реалізації страхової послуги дозволяє сформулювати два важливих висновки. Перший – характер руху фінансових ресурсів у страхуванні веде до того, що в розпорядженні страховика протягом деякого терміну виявляються тимчасово вільні від зобов'язань кошти, які можуть бути інвестовані в цілях отримання додаткового доходу. Другий – інвестування страховиком таких тимчасово вільних коштів має досить жорстко регулюватися з боку держави, оскільки страхувальники об'єктивно позбавлені можливості контролювати, наскільки ефективно страхова компанія розпоряджається наданими їй коштами і чи не поставити вона під загрозу виконання зобов'язань за договорами страхування.

Страховики у своїй інвестиційній діяльності при управлінні коштами страхових резервів повинні забезпечувати високу рентабельність вкладень, що дозволяє зберегти реальну вартість вкладених коштів протягом часу інвестування, і в разі необхідності мати можливість легко і швидко реалізувати розміщені активи.

Фінансових інструментів для інвестування страхових резервів багато: банківські депозити, цінні папери, різні інвестиційні проекти. Проте банківські депозити при досить високій надійності вкладень забезпечують порівняно низький дохід, а в ряді випадків цей дохід навіть не перевищує інфляцію. Фондовий ринок при успішному розвитку подій може забезпечити більш високий відсоток доходу, але в той же час підвищується і ризик втрат. Інвестиційні проекти часто відрізняються непрозорістю, досить тривалим періодом окупності.

Концентрація страховиками у своїх руках значних фінансових ресурсів робить страхування найважливішим чинником розвитку економіки шляхом активної інвестиційної політики, перетворюючи пасивні грошові кошти, отримані від страхувальників, в активний капітал, діючий на ринку.

У західноєвропейських країнах, де розвинений страховий ринок існує з кінця XVIII – початку XIX ст., у деяких компаній в результаті успішної діяльності протягом багатьох десятиліть накопичився досить значний обсяг коштів, який в десятки, а то й в сотні разів перевищує щорічний прибуток

від власної страхової діяльності. У зв'язку з цим пріоритетним напрямком підвищення власної прибутковості для таких компаній є не розширення страхового ринку, а ефективне управління своїми інвестиціями.

Законодавство більшості розвинутих економік світу не висуває обмежень до розміру активів, що приймаються на покриття страхових резервів зі страхування, але існують певні нормативи інвестиційних вкладень страховиків (табл. 1).

Основними принципами розміщення страхових резервів в світі є надійність та прибутковість. Надійність означає, що вкладення здійснюються у стабільні підприємства. Прибутковість забезпечує поточні грошові потоки.

Відновлення економіки розвинених країн світу після світової фінансової кризи 2008 р. і, як наслідок, зниження прибутковості багатьох боргових інструментів, включаючи облігації, змушують страхові компанії вкладатися в ризиковані активи, такі як акції. Враховуючи те, що в розпорядженні страховиків зосереджені величезні запаси ліквідності, зміна їх інвестиційної стратегії може викликати коливання на фондовому ринку. Так, одна з найбільших перестрахових компаній світу Swiss Re заявила про намір суттєво переглянути свій інвестиційний портфель. Протягом найближчих років Swiss Re збільшить частку інвестицій в акціонерний капітал компаній у своєму портфелі з 1 до 4%. В абсолютних величинах мова йде про додаткові вливання у фондовий ринок у розмірі приблизно 4,5 млрд. дол. [4]

На сьогоднішній день під управлінням страхових компаній світу перебувають активи на суму понад 22 трлн. дол., тому найменша зміна в структурі їх інвестиційних портфелів здатна значно вплинути на фінансові ринки, адже 1% від 22 трлн. дол. – це вже 220 млрд. Незабаром ринки відчують значне зростання через приплив нових коштів, оскільки все більше страховиків заявляють про готовність активно вкладати кошти в акції.

Однією з провідних сучасних тенденцій є те, що страхові компанії, які традиційно вкладають до 85% своїх активів у фінансові інструменти з фіксованою прибутковістю, вперше за останні роки почали збільшувати свої інвестиції в акції. Подібну тенденцію підтверджують і представники найбільших керуючих компаній, що розпоряджаються коштами страховиків, – BlackRock і Deutsche Asset Management. Кожна з них має під управлінням понад 205 млрд. дол. До кризи багато компаній тримали до 5% коштів у акціях, потім цей показник знизився до 2–3%. Сьогодні страховий бізнес знову нарощує цю частку до колишніх 5% [4].

Подібні зміни в інвестиційній політиці багатьох страхових компаній пояснюються тим, що облігації

Таблиця 1
Нормативи інвестиційних вкладень страхових компаній в деяких країнах світу, % [3, с. 9]

Вид активу	Німеччина	Франція	Великобританія	США
Державні цінні папери суб'єктів Федерації та муніципальні цінні папери	<30%	<65%	<2%	<49%
Державні цінні папери	-	-	-	-
Інвестиційні паї	-	-	-	-
Банківські вклади (депозити)	-	-	-	-
Розрахунковий рахунок	-	-	<1%	<1%
Акції та облігації акціонерних товариств	-	-	-	<4%
Право участі на частку в статутному капіталі	-	-	<60%	-
Житлові сертифікати	-	-	<2%	<17%
Нерухомість	<25%	<40%	<20%	<17%
Валютні цінності	-	-	-	-
Позики	<10%	<50%	<2%	<4%

перестали приносити бажаний дохід. Папери fixed income вже не відповідають вимогам багатьох страхових компаній щодо прибутковості, що змушує їх звертати увагу на більш ризиковані інвестиції. Ставка по тридцятирічних казначейських облігаціях ледь перевищує 4,5%, а прибутковість багатьох корпоративних бондів надійних позичальників дещо нижче, ніж у деяких державних облігацій.

Світова практика свідчить, що інвестиції страхових компаній оказують стабілізуючий вплив на економіку і фондовий ринок країни, при цьому найбільший інвестиційний ресурс мають компанії зі страхування життя, де значну частину коштів складають довгострокові договори на 10–15 років. Наприклад, в США біля 30% довгострокових позик припадає на кошти страховиків, які здійснюють страхування життя. У Великобританії на долю таких компаній припадає біля 80% всіх інвестицій страховиків [5, с. 113].

Структура інвестицій страхових компаній в різних країнах світу розрізняється. В США більша частка активів (біля 60%) припадає на корпоративні акції і облігації. Американські страхові компанії спрямовують основні капітальні потоки в такі галузі економіки: хімічна, нафтова, нафтопереробна, електронна, машинобудівна. У США поширилася практика надання страховиками промисловим транснаціональним корпораціям інвестиційних кредитів строком на 15–20 років. У Франції більша частка коштів вкладається у державні і корпоративні облігації (70 і 22% відповідно). В Німеччині структура інвестицій виглядає наступним чином: державні і корпоративні облігації – 12%, акції – 23%, надані позики та інші боргові зобов'язання – 45,5%. У Великобританії 68,2% активів страхових компаній розміщені в акціях й інших цінних паперах (комерційні векселя, казначейські векселя, депозитні сертифікати) зі змінним прибутком [5, с. 113].

Вищезазначені відмінності в структурах інвестиційних портфелів страховиків різних країн пов'язані з особливостями розвитку національних фінансових ринків. Крім того, зміна структури інвестиційного портфеля страховиків в значній мірі залежить від ринкових умов. В умовах фінансової кризи частка боргових цінних паперів в інвестиційному портфелі зростає, в період економічного зростання підвищується частка акцій та інших цінних паперів зі змінною прибутковістю.

Важливою тенденцією розвитку інвестиційних процесів у світі є дедалі частіше вкладання коштів страхових компаній в альтернативні фінансові інструменти, а саме: хедж-фонди, фонди прямих інвестицій, біржові товари, активи компаній країн, що розвиваються тощо. Вибір альтернативних напрямів для інвестування зумовлений бажанням отримати потенційно вищу доходність, диверсифікувати структуру інвестиційного портфеля та захистити активи від інфляційного ризику.

За оцінкою експертів, страховий бізнес України як і раніше не рентабельний внаслідок скорочення ринку та посилення недобросовісної конкуренції (високий розмір комісій і низькі тарифи). На ринку присутні приховані банкрути (у більшості страховики недокапіталізовані), а відпрацьовані схеми банкрутства страховика тільки підсилюють кризові явища на ринку. При цьому спостерігається низький рівень входження в бізнес (60 тис. дол.), що відштовхує портфельних інвесторів і знижує попит з боку клієнтів [6].

У 2014 р. на страховому ринку України практично одночасно матеріалізувалися кілька серйозних ризиків: революційна зміна влади, окупація частини території і антитерористична операція

на сході країни, де вже неможливо вести страхову діяльність (близько 25% страхового бізнесу), девальвація гривні (більше 300%), інфляція (понад 25%), відплив з банків близько 30% депозитів фізичних осіб і загальне погіршення ділової активності підприємств.

Сьогодні, незважаючи на значну кількість страховиків, фактично на страховому ринку України основну частку страхових виплат (99%) забезпечують 100 страхових компаній ризикового страхування і 15 компаній зі страхування життя. Близько 200 страхових компаній знаходяться в замороженому стані (сукупно на них припадає менше 1% ринку) і навряд чи зможуть найближчим часом створити конкуренцію. За даними Національної комісії фінансових послуг, роль страхового ринку для розвитку економіки України в 2014 р. мала наступну структуру [6; 7].

Роль страхового ринку для бюджету країни:

- легалізація доходу – понад 30 тис. осіб;
- залучено в економіку іноземних інвестицій – 5 млрд. грн.;
- вкладено в державні цінні папери – 3,4 млрд. грн.;
- детінізація транспортної галузі та охорони здоров'я – 2,9 млрд. грн.;
- сплачено податків страховиками – 0,8 млрд. грн.;
- валютні надходження страховиків від експорту – 0,3 млрд. грн.

Роль страхового ринку для банків:

- обсяг застрахованих банківських ризиків – 450 млрд. грн.;
- розміщено на банківських рахунках – 11,8 млрд. грн.;
- отримано відсотків від банків – 0,9 млрд. грн.;
- сплачено агентської винагороди банкам – 1,1 млрд. грн.;
- оформлено банківських кредитів – 0,5 млрд. грн.

Роль страхового ринку для підприємств країни:

- вкладено в акції – 18 млрд. грн.;
- придбано облігацій ж 0,8 млрд. грн.;
- отримано фінансовий дохід – 1 млрд. грн.;
- відновлено комерційних авто – 1,2 млрд. грн.;
- відновлено майна – 0,3 млрд. грн.

Роль страхового ринку для населення:

- накопичувальне страхування життя – 554 тис. осіб;
- залучено довгострокових інвестицій – 5,2 млрд. грн.;
- відновлено приватних авто та майна – 1,7 млрд. грн.;
- оплата лікування – 1,2 млрд. грн.;
- отримано інвестиційний дохід – 455 млн. грн.

Аналіз структури консолідованого інвестиційного портфеля страхових компаній України свідчить про переважання вкладень в цінні папери, що відповідає практиці інвестування на розвинених страхових ринках. Питома вага вкладень вітчизняних страховиків в цінні папери коливалась від 39,4% в 2008 р. до 69,8% в 2012 р. До кінця 2014 р. зазначений показник знизився до 56%. Серед фондових цінностей стабільним попитом серед вітчизняних страховиків користуються акції (44,4% в 2014 р.); вкладення в облігації підприємств, навпаки, є незначними. Останніми роками в інвестиційних портфелях страхових організацій збільшились обсяги вкладень в державні цінні папери. Частка таких активів в консолідованому портфелі зростає з 1,1% в 2007 р. до 8,4% в 2014 р., що характеризує підвищення надійності інвестицій страховиків. Приблизно четверта частина активів, сформованих для представлення страхових резер-

вів, є вкладками на строкові депозитні рахунки банків [8].

Структура інвестиційного портфеля страхових організацій свідчить про опосередкований вплив їх інвестиційної діяльності на економічний розвиток країни шляхом розширення фінансування корпоративного сектора та збільшення кредитних ресурсів банків. Прямі інвестиції вітчизняних страхових компаній в розвиток економіки за напрямками, визначеними КМУ, залишаються незначними. Загальний обсяг таких інвестицій за підсумками 2014 р. склав лише 61,4 млн. грн., зменшившись у порівнянні з кризовим 2009 р. на 21,7% [8].

Сучасний розвиток інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні, стримується як за рахунок проблем, які притаманні суто страховому ринку, так і тих, що знаходяться поза ним (табл. 2).

Висновки і пропозиції. Отже, інвестиційна діяльність страхових компаній має такі основні особливості:

1. Страховики в розвинених країнах завжди є одними з лідерів серед найбільших інвесторів (банки, страхові компанії та пенсійні фонди). Співвідношення зазначених трьох складових різняться по країнах, але їх склад завжди незмінний.

2. Страхова компанія розпоряджається двома видами інвестиційних ресурсів – власними коштами (не пов'язаними безпосередньо зі страховими зобов'язаннями і не носять випадковий характер) і коштами, що представляють страхові резерви (пов'язаними із зобов'язаннями за договорами страхування, які носять випадковий характер). Кожна із складових має свою специфіку та обмеження з точки зору можливості їх інвестування.

3. Інвестиційна діяльність страхових компаній досить жорстко регламентується з боку держави, особливо це стосується інвестування коштів, які є страховими резервами.

4. Для страхової компанії інвестиційна діяльність носить не основний, а допоміжний характер, хоча для страхових компаній, що займаються

Таблиця 2

Зовнішні та внутрішні загрози страхового ринку України [6]

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
Низькі темпи ринкової трансформації та реструктуризації реального сектора економіки	Недостатній рівень капіталізації страхових компаній
Слабкий та недостатньо прозорий фінансовий стан значної частини суб'єктів господарювання, низька платіжна дисципліна	Відсутність у страховиків ефективних механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку
Прояви адміністративного впливу з боку органів державної влади на діяльність окремих страховиків та їх об'єднання	Низька рентабельність страховиків через низьку якість активів, висока питома вага неприбуткових активів у загальних активах страховиків і невиправдано висока вартість ведення бізнесу
Недоліки податкового законодавства	Низький рівень страхового менеджменту і корпоративного управління
Слабкий розвиток інфраструктури ринку землі та нерухомості, законодавчі обмеження операцій на цих ринках	Недостатня ефективність страхового нагляду, зокрема, в частині нагляду на основі опієнки ризиків страхової діяльності
Проблеми захисту прав кредиторів, включаючи недоліки правозастосування	-

страхуванням життя, ця теза менш значуща. При цьому основна діяльність – страхова – накладає свої обмеження на інвестиційну діяльність.

Отже, одним з головних завдань інвестиційної політики страхових компаній є створення системи розміщення страхових резервів на основі фінансових інструментів, що дозволяють отримувати стабільну прибутковість за умов високої ліквідності таких інструментів з урахуванням диверсифікації системних і цінових ризиків.

Список літератури:

1. Цуркан І.М. Інвестиційна діяльність страхових компаній у розвинених країнах світу на ринку цінних паперів / І.М. Цуркан, І.Ю. Герасимова // Економічний вісник. – 2013. – № 4. – С. 103–110.
2. Черкасова С. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності вітчизняних страхових компаній / С. Черкасова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sophus.at.ua>.
3. Пікус Р. Досвід інвестиційної діяльності зарубіжних страхових компаній / Р. Пікус, Д. Нестерова // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 3(156). – С. 6–11.
4. Басманов Е. Крупнейшие страховые компании мира наращивают доли акций в своих портфелях / Е. Басманов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ins-union.ru/rus/news/18/1122>.
5. Коробейникова Е.В. Особенности реализации зарубежными страховщиками посреднических функций / Е.В. Коробейникова, Л.М. Садыкова // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2014. – № 8(118). – С. 111–115.
6. Залетов А. Страховая политика и стратегия ее формирования в условиях «идеального шторма» / А. Залетов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forinsurer.com/public/15/04/14/4717>.
7. Залетов О. Страховый рынок Украины: стан та стратегія реформування / О. Залетов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/files/file00545.pdf>.
8. Аналітичні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua>.

Шевченко В. И.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

СОСТАВЛЯЮЩИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

Резюме

Исследованы особенности формирования инвестиционной стратегии страховых компаний в развитых странах и в Украине. Сделан вывод, что в развитых странах страховые компании принимают активное участие в функционировании и формировании рынка капитала, однако в Украине ситуация прямо противоположная.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, инвестиционный портфель, стратегия, финансовый рынок, ценные бумаги.

Шевченко В. И.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

COMPONENTS OF INVESTMENT STRATEGY INSURANCE COMPANIES

Summary

International experience shows that sustainable development, ensuring effective conditions for economic development, improved social security and welfare are only possible if the effective development of the insurance market as one of the main elements of the financial sector. The impact of insurance on the economic and social development of society is carried out within the respective investment policies of insurance companies. The features of formation of investment strategy of insurance companies in developed countries and in Ukraine. It is concluded that in developed countries insurance companies play a very active part in the functioning of capital markets, but in Ukraine it is almost not involved in these processes.

Keywords: insurance, insurance market, investments, investment strategy, financial market, securities.

УДК 33.025:[336.743:33.025.12]

Шелудько С. А.

Одеський національний економічний університет

ІНСТРУМЕНТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СКЛАД, КЛАСИФІКАЦІЯ, МЕТОДИ ЗАСТОСУВАННЯ

У статті розмежовано категорії «інструмент», «метод» і «механізм» регулювання. Визначено перелік інструментів валютного регулювання. На основі аналізу попередніх досліджень представлено власну класифікацію цих інструментів. Надано характеристику кожному інструменту та методам їх застосування. **Ключові слова:** валютна політика, валютне регулювання, валютні обмеження, інструменти валютного регулювання, методи валютного регулювання.

Постановка проблеми. Економіка України наразі зазнає негативного впливу чергової хвилі економічної кризи, яка цього разу обтяжена ще і важким політичним становищем. Одним із найбільш суттєвих проявів кризи є стрімке падіння та наступні хаотичні коливання курсу гривні, тому не дивно, що сьогодні економісти все частіше звертають свою увагу на оцінку ефективності валютного регулювання. Проте отримання адекватних результатів цих досліджень вимагає науково-обґрунтованої відповіді на питання: що ж саме є валютним регулюванням, що належить до інструментів валютного регулювання, та якими методами та завдяки яким механізмам ці інструменти впливають на валютні відносини?

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що цієї теми торкалася низка вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких варто назвати перш за все О.І. Береславську, О.В. Дзюблюка, Ф.О. Журавку, Л.М. Красавіну, В.М. Крашеніннікова, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, С.В. Науменкову, Л.М. Рябініну, М.І. Савлука. Втім, їх погляди на сутність, класифікацію, методи, а головне – склад інструментів валютного регулювання значно різняться, що вносить певний безлад у подальші дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Основною проблемою, яка має бути вирішена, є розмежування понять «інструменти валютного регулювання» і «методи валютного регулювання» (за допомогою яких інструменти діють). Крім того, необхідно визначити чіткі критерії, за якими певний інструмент може бути віднесений саме до інструментів валютного регулювання.

Мета статті. Головною метою статті є визначення складу інструментів валютного регулювання, розробка їх класифікації та характеристика методів їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Деякі науковці розглядають наявність інструментів не у валютного

регулювання, а у валютної (або валютно-курсової) політики [1, с. 138; 2, с. 33; 3, с. 279;], з чим важко погодитися, адже валютна політика є комплексом цілей (тобто, науковим обґрунтуванням ефективного і дієвого напрямку розвитку валютних відносин) [4, с. 95], які реалізуються завдяки валютному регулюванню як способу досягнення встановлених валютною політикою цілей, що здійснюється через використання інструментів регулювання.

Зазначимо, що у спеціалізованій літературі доволі часто відсутня чітка межа між інструментами, методами та механізмами регулювання, тому спершу необхідно визначити сутність цих трьох категорій. Інструмент – це знаряддя, що безпосередньо торкається об'єкта регулювання, метод – це прийом або спосіб використання цього інструменту, а механізм – це ланцюжок взаємопов'язаних дій і явищ, рух якого обумовлений (і є результатом) застосування інструменту. З цього випливає, що категорія «метод» підпорядковується категорії «інструмент» (і є його невід'ємним атрибутом), останній же, у свою чергу, підпорядкований категорії «механізм». Тобто кожен інструмент валютного регулювання має принаймні один метод (або спосіб) його застосування та активує певний механізм, що впливає на економічну дійсність.

Враховуючи вищевикладене, важко погодитися з тим, що до складу інструментів валютного регулювання можуть бути віднесені: дисконтна та девізна політика [3, с. 279], валютні інтервенції [2, с. 44; 3, с. 279; 5, с. 168], девальвація та ревальвація [3, с. 279; 6, с. 9], управління державними валютними фондами, зовнішніми державними запозиченнями [6, с. 9], облік та звітність по валютним операціям [7, с. 30]. Натомість, на наш погляд, серед інструментів валютного регулювання варто назвати валютні обмеження, облікову ставку, норму обов'язкового резервування, нормативи банківської діяльності, податки на операції з валют-